

Austraalia Eesti Seltside
Lüüden eesti keele õppimise
koordineerija

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
FOND K 14890

11

EESTI KEELE ÕPPIMISVÕIMALUSI AUSTRALIAS

(Tiiu Salasoo ettekanne V Ülemaailmsel Eesti Õpetajate Konverentsil) *Melbourne'is ESTO 88'2* *deto 1988*

Austraalias arvati eesti päritoluga isikuid 1950-ndatel aastatel olevat 7000 ümber, kellest umbes 3000 elas New South Wales'i osariigis. Praegu, 1988. aastal on need arvud muidugi palju madalamad.

Eestlaste huvi oma keele õpetamise vastu algas aga ammu enne sõjajärgsete uustulnukate saabumist. Esimene eesti täienduskool Austraalias asutati juba aastal 1929 Sydneys. 1950-ndatel aastatel tegutses Austraalias 10 täienduskooli kokku üle 200 õpilasega. Tasapisi hakkas aga õpilaste arv vähenema ja koolid üksteise järgi sulguma.

1988. a. all
Praegu on võimalik regulaarselt õppida eesti keelt ainult kahes eestlaste keskuses: Sydneys ja Melbourne'is, kokku neljal kursusel, kusjuures pearõhk on nihkunud lastelt noortele ja täiskasvanutele.

Vaatamata viimaseaegsele valitsuse toetusele vähemusrahvuste täienduskoolidele (praegu \$35 iga õpilase kohta pluss küllaltki suured summad eritoetustena) toimub eesti keele õpetus algkooliealistele lastele ainult Sydney täienduskoolis, mis töötab suurte raskustega: õpilasi vähe, vanemad loiid, kutselisi õpetajaid raske leida, õpilased suuremalt jaolt väga puuduliku keeleoskusega.

Noorte ja täiskasvanute vajadustele hakati mõtlema juba 1956. a., kui Eesti Üliõpilaskond Sydneys korraldas oma liikmetele eesti keele lühikursuse Ilse Tultsi juhatusel. 1960-ndatel aastatel katsetati Sydneys keskkooliealistele eestiainelistele loengute pidamisega, samuti töötas mõnda aega korrespondentsõpetus kaugemal elunevatele lastele. 1972. a. andis Austraalia Metsaülikooli asutaja dr. Inno Salasoo mitu nädalalõppu kestva eesti keele kursuse 10-le õpilasele. Alates 1973. a. on igal aastal Metsaülikoolis Austraalias antud osavõtjatele keeleõpetust vastavalt nende huvidele ja võimetele. Need võimalused eesti keele õppimiseks aga ei olnud pidevad ega küllaldased keele täielikuks arendamiseks, samal ajal kui pealekasvava põlvkonna hulgas keeleoskus pidevalt langes.

Katse 1973. a. eesti keele kursuse korraldamiseks Sydney Ülikooli täiskasvanute programmi raames ei õnnestunud, kuna nõutud 20 asemel registreeris õpilasi vaid 7. Samuti ei osutatud erilist huvi sama ülikooli keeltelaboratooriumis lindistatud ja kõigile kättesaadavaks tehtud Felix Oinase „Basic Estonian” algpeatüki vastu.

1975. a. algas Austraalias elav agitatsioon vähemusrahvuste keelte ja kultuuride kasuks. Oli ju veerand Austraalia rahvastikust kas esimene või teine põlvkond väljaspool Austraaliat sündinuid. Selle liikumisega kaasusid ka New South Wales'i eestlased, kui Austraalia Eesti Seltside Liit nimetas Tiiu Salasoo vastava ala korraldajaks. Nii algaski 1977. a. eesti keele kursus algajatele New South Wales'i Tehnilise ja Edaspidise Hariduse eriprogrammina 39-le soovijale, kelle hulgas oli muulastest elukaaslasi, sõpru ja nii segaabielsest pärinevaid kui ka puht eesti perekondadest eesti keelega raskuses olijaid. Lektorid olid Winifred Oser ja Inno Salasoo.

Suursaavutuseks võib aga nimetada eesti keele võtmist riiklikku kooli-süsteemi. Peale aastaid kestnud pidevat tööd loendamatute avaldiste, palvekirjade, haridusministri külastamise ja koosolekute näol hakati 1979. a. eesti keelt õpetama Sydney Laupäevases Keeltekoolis, mis asutati gümnaasiumi-ealistele õpilastele vähemusrahvuste keelte (community languages) õpetamiseks ja kus praegu õpetatakse 22 keelt. Õpetus on tasuta, õpetajate palga maksab haridusministeerium ning õpilaste hind kantakse üle nende tavalistele koolitunnistustele. Eesti keele klass töötab kaks ja pool tundi laupäeva hommikuti Sydney Eesti Majas keeleteadlase Winifred Oseri juhtimisel vastavalt tema koostatud ja hiljem ametlikult vastu võetud õppekavale. Vajaduse korral on teda abistanud ka kutseline keelteõpetaja Leena Janov-Treffner. 1980. a. saavutati Sydneys õigus eesti keelt küpsuseksami õppeainena esitada, mida esimest korda 1981. a. kasutasid väga edukalt 2 õpilast. Kuna ülikooli pääseb küpsuseksami tulemuste alusel, on head hindad eesti keele eksamil aidanud kaasa mitme õpilase edasistele õpingutele. Viimase 10 aasta jooksul on eesti keelt Sydney Laupäevases Keeltekoolis õppinud 58 õpilast (9-18 õpilast aastas), kellest 20 on sooritanud eesti keele eksami küpsuseksamite raames. Sageli on

klassi kuulunud ka täiskasvanuid.

Victoria osariigi pealinnas Melbourne'is (milles koos lähema ümbrusega elab umbes 1000 eestlast) asutati eesti keele klass Laupäevases Keeltekoolis 1981. a. 15 õpilasega Juta Halleri juhatusel. Küpsuseksami sooritamise õigus saavutati 1983. a., mida ka kohe üks õpilane kasutas. Vahepeal juhatas klassi Inge Maganov, keda abistasid Aime Metsar ja Grete Igaunis. Praegune juhataja on Maimo Juhkason-Wegecsanyi. Õppimisvõimalust on kasutanud 43 õpilast, kellest vähemalt 4 on sooritanud riikliku eesti keele eksami. Victorias aga ei saa kahjuks eesti keele eksamitulemusi veel kasutada kõikidesse ülikoolidesse astumiseks.

Lõuna-Austraalia pealinnas Adelaide'is (milles koos lähema ümbrusega elab umbes 800 eestlast) alustas omaalgatuslikult umbes tosin 16-26-aastaseid noori eesti keele õppimisega 1980. a., otsides ise endile õpetajaks skautjuhi Valdek Kangur'i. Kuigi need noored ei soovinud oma õpinguid formaalse koolisüsteemi raames teostada, oli nende töö küllaltki edukas, laienedes 1981. a. kaugõppe vahendite koostamisele ja Adelaide'i eesti raadiosaate korraldamisele. See "kursus" on nüüd vaibunud, kuid loodetavasti elustub õpetus Adelaide'is peatselt, sest ka seal on just hiljuti (1988.a.) NSW osariigi õppekava alusel eesti keelele ametliku õppeaine staatus antud.

1983. a. alustasid Sydneys 8 eesti keelt mitte valdavat õpilast õpinguid magister Leo Karlovi juures vastavalt tema käsikirjalisele õpikule. Õpik tasuks kirjastamist, milliseid võimalusi autoril endal pole. Kursus kestab vahelduva õpilaskonnaga kuni tänapäevani.

Nüüd, kus kolmes osariigis on kätte võideldud eesti keele õpetus gümnaasiumi kursuse raames, on aeg tagasi vaadata ja olukorda hinnata. Suurim probleem praegu on vähene õpilaste arv, mille pärast riiklik tunnustus ja toetus võib lõppeda. Öeldaks et lihtsalt polevat lapsi. Kahe eesti soost noore omavaheline abiellumine on muutunud harulduseks ning kahjuks jääb suurem osa segaabiellulisi eesti ühiskonnast eemale. Kuna täienduskooli mujal kui Sydneys enam ei tegutse, tähendab see, et nii keeleline kui ka meelsuslik ettevalmistus eesti keele gümnaasiumi tasemel õppimiseks puudub. Motivatsiooni nõrkust rõhutab ka igasuguse muu tegevuse, nagu balletitunnid, sport jne. eelistamine laupäevahommikusele kooliskäimisele.

Sydney
Kuna Laupäevases Keeltekoolis on lubatud iga 15 õpilase jaoks ainult

üks õpetaja, on klassis õpilaste keeleoskus ja õppimistase üksteisest väga erinevad: õpilased võivad ju olla kõigist kuuest gümnaasiumi õppeaastast, lisaks veel täiskasvanud. See teeb õpetaja töö väga raskeks. Sydneys töötasid õpilased alul kahes grupis, kuid hiljem pole see enam võimalik olnud. Melbourne'is on ebaametlikult

Ette nähes kooli astuvate õpilaste vähenevat eesti keele oskust, alustati Sydneys vastavate õppevahendite koostamisega ja riigi toetusel väljaandmisega. Eesti Naisüliõpilaste Seltsi eestvõttel koostati grupi õpetajate ja lastevanemate poolt väikelaste lugemik „Õpime eesti keelt“, mis ilmus aastal 1980. Gümnaasiumiealistele ja vanematele ilmus 1983.a. Winifred Oseri ja Tiiu Salasoo (ja mitmete teiste kaastööliste) õpik ja kassetid „Eesti keel algajatele - Estonian for Beginners“, mis on ka individuaalõppimiseks kasutatav. Üllatav nõudmine selle õpiku järele oli ülemaailmne ning tellimisi tuli täita mitte ainult inglise keelt kõnelevailt mailt Austraaliast, Kanadast, Ameerika Ühendriikidest, Inglismaalt ja Uus-Meremaalt, vaid ka Rootsist, Saksamaalt, Prantsusmaalt, Soomest, Brasiiliast ning mis kõige üllatavam: Jaapanist ja Vaikse Ookeani saarteriigist Kiribatist. Kõigile õpilastele Austraalias korraldatud formaalsetel eesti keele kursustel on jagatud õpikut tasuta. Õpikut kasutatakse ülikooli kursuste tekstina Ameerikas, Kanadas ja Jaapanis (!) ja paljudel muudel keelekursustel. Teiste tellijate hulgas on lootusrikkaid vanavanemaid, umbkeelseid eesti päritoluga noori, lingvistika õppejõude ja üliõpilasi. Üks Jaapani professor Ameerikas õppis õpikust eesti keelt, et seda kasutada tema uue teooria kohaselt keele-süntesaatori kujundamiseks. Tuhandest eksemplarist koosnev esimene trükk sai otsa 1987. a., mil tuli välja anda teine, parandatud trükk. Paljude õpetajate ja lastevanemate ühistöö tulemusena ilmus 1986. a. harjutustik lugemiku „Õpime eesti keelt“ täienduseks. Kuna vahepeal on aga lugemik ise trükist otsa lõppenud, tuleb mõelda ka selle uuustrükile. Praegu on käsil Rootsist ilmunud lugemiku „Samm-sammult“ abiteksti inglise keelde kohandamine ja väljaandmine.

Järjest vähenevate kompetentsete eesti keele õpetajate probleemi on püütud leevendada endistele, praegustele ja loodetavatele tulevastele

õpetajatele lühikursuste korraldamisega. Sydneys toimus 1986. a. poolepäevane seminar keeleküsümuste kohta Winifred Oseri juhatusel ja 1987. a. korraldati juba 4-päevane kursus 14-le osavõtjale (üks tuli kohale Melbourne'ist), kus üld- ja keelepedagoogika loenguid pidas Sydney Õpetajate Seminari õppejõud Alan Hodge ning eesti keele õpetamisküsümusi käsitlesid Winifred Oser, Raili Kuslap ja Tiiu Salasoo.

Kuna olen oma terve elu olnud parandamatu optimist, tahaksin kangesti vaadata tulevikku positiivselt. Olen veendunud, et välismaal pealekasvavatele põlvkondade eesti keele oskamine on äärmiselt oluline selleks, et kontakt kodumaaga ja teiste väliseestlastega püsiks. Samuti on tähtis, et Eesti püsiks maailma kultuuripildis.

Kuidas on Austraalia selleks kaasa aidanud ja mida võiks veel teha? Austraalias on tehtud ülim pingutus, et luua võimalused õppida eesti keelt algkoolist kõrgemal tasemel, mida on viimase 10 aasta jooksul kasutanud üle 100 noore ja täiskasvanu. Ligi veerand neist on kasutanud eesti keelt küpsuseksami sooritamisel. Oleks hea, kui kuidagi neid noori tunnustataks, näiteks andes neile stipendiume ülikooli tasemel eesti keele õppimiseks kas Torontos, Indianas, Rootsis või Soomes, nii et neist saaksid omakorda kas eesti keele õpetajad või eesti kultuuri loojad.

Niisamuti kui järelkasvu, on ka vaja taimelava. Igaüks teab, et lapsed õpivad keelt ilma vaevata kodus oma vanematega kõneldes. Hiljem seda keelt ainult koolis õppida on juba palju raskem ülesanne. Praegu on aga olukord, kus ka vanematel on raskusi endi vabalt eesti keeles väljendamisega. Eesti keele klassid Sydneys ja Melbourne'is ning loodetavasti varsti ka Adelaide'is on avatud ka lastevanematele. Oleks ideaalne, kui lapsevanemad, kes toovad oma lapsed täienduskooli või lasteaeda, tuleksid ise samal ajal Laupäevase Keeltekooli klassi! Mõni on seda teinud ja on oma tulemustega rahule jäänud. Alles 1987. a. sooritas üks isa Sydneys edukalt eesti keele eksami küpsuseksamil. Loodetavasti kajastub eestlaste julge võitlus kodumaal oma keele eluõiguse eest ka siinsete eestlaste tahtes parendada oma eesti keele oskust ja seda edasi anda järgevatele põlvkondadele, kas praegusi võimalusi kasutades või neid veelgi otstarbekamaks muutes.